

mpen verscheen:
emelvaart,
eren.
REDENEN
KSTRA.
ieb. f 2.30.
E APOTHEEK
SONNET.
weg,hoekSingel.
in Nederland.
RS Bougies en Sigaret-
s en goedkoop.
voor Zenuwlijders,
FORIAS, tegen aam-
n / o 60.
per flacon f 0.75.
tegen het uitvalen
f 0.80 en f 1.10.
leiding f 5.50.
urant en brochures.
en!
die door ontzet-
oor M. v. O. be-
423 bladz.
/ 2.40 inge-
/ 2.90 geb.
gesteld, hoe een
te keuze om den
id, een ontzettend
18 platen.
gen., / 3.00 geb.
UIJS & Co.
reg Mij.
G. enz.
eldrijvenden in
de voornaamste
tsen der aarde.
ningen
JOH. TERPSTRA.
REN
ederland.
uk, met honder-
den intekenaar
engesteld.
VORMSER.
ederland,
RSTRAAT.
000.
MALEFIJT, A. W.
LUIKING, Mr. P.
AN DER VEGTE
n, verkrijgbaar ten
even te Amsterdam
Keizersgracht 207
9.
F. J. BOLT.
naakt
AND
laarn.
RICHT.
t 1905, ieder wiel-
atige groote Carbide-
el compl. met alle
en velgen, vrijwel
aanvraag worden
Amsterdam.
dam.

De Erauf

van de

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 28 Juni 1881 (Staatsblad No. 124.)

Zondag 16 April 1905. No. 1424.

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden.
Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE. Abonnementen en Advertenties aan de ADMINISTRATIE: Bureau: Warmoesstraat 96, te Amsterdam.
Inzendingen, die later dan Vrijdags 's namiddags te 12 uren worden ontvangen, kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Abonnementenprijs: franco aan huis, per drie maanden f 1.20, voor het Buitenland per jaar f 6 bij vooruitbetaling. Afzonderlijke nummers aan het Bureau 10 Cent.
Abonnementen worden aangenomen door alle Boekhandelaars, Postdirecteuren enz. en aan het Bureau te Amsterdam.
Advertentie: van 1 tot 6 regels f 1.20, voor elke regel meer 20 Cent.
Aanvragen en vermelding van liefdegaven en Verlagen van Vereen. 12 Ct. p. reg!

Van de tien geboden.

LXVII.

HET VIERDE GEBOD.

IV.

Van dien tijd af kwamen zij niet op den Sabbat.
Nehemia 13:21b.

't Was na de ballingschap in Babel. Nehemia de landvoogd van den koning van Perzie, de man door wiens goede zorgen Jeruzalem's muren en poorten waren herbouwd, was zoo even teruggekeerd van zijn reis naar koning Artahsasta. Thans was voor den staatsman de tijd gekomen om de reformatie van zijn volk ter hand te nemen.

Zij was noodig ook op het stuk van den Sabbat.

Met eigen oogen had hij gezien, hoe in het land van Juda, in de omgeving van Jeruzalem, de Rustdag ontheiligd werd. Als op een gewone werkdag stonden dan sommigen in de perskuipen de druiven te treden; anderen sleepten vruchten koren aan en laadden die op de ezels; weer anderen kwamen aandragen met zakken wijn, met druiven, met vijgen; met allerlei eetwaren. Eindelijk, als alles gereed was, trok men naar de stad; zelf beladen, de lastdieren, zwaar bevracht, voor zich uitdrijvend. Reeds werden de poorten van Jeruzalem niet meer door de zon beschenen, maar nog was het Sabbat, als met hun koopwaren in lange rijen, de kramers en handelaars, vermoeid en bezweet van den langen tocht, na een dag van arbeid, de stad binnentrokken.

Dan werd er gerust, om op den volgende dag, vroeg in den morgen, in Jeruzalem markt te houden.

De landvoogd verscheen met zijn gevolg te midden van de bedrijvige menigte. Hij wendde zich tot de verkoopters; hij betuigde tegen wat zij gisteren gedaan hadden; tegen hun ontheiligen van den Sabbat; tegen hun overtreden van 's HEEREN gebod.

Maar zij lieten hem praten.

Den volgende Sabbat, vóór de zon was gedaald, stonden zij weer voor de poorten.

Dan, niet slechts de buitenmensen, ook de burgers van Jeruzalem ontheiligden den Sabbat.

Er woonden kooplieden uit Tyrus in die dagen te Jeruzalem.

Dere dreven daar een handel in visch, die zij, waarschijnlijk gedroogd, van hun landslieden kregen. Zaken doen zat ze in het bloed, en daarbij, heidenen op het stuk van religie, kon het ze niet schelen om op een Sabbat te verkoopen. En zoo was dan de gewoonte op gekomen, om juist op den Rustdag in Jeruzalem een druk bezochte vischmarkt te houden, waarbij ook nog andere waren werden geveit, en waar dan zoowel de buitenlui als de burgers, en onder hen zelfs de aanzienlijken, hun inkoopten deden.

Ook dit had de landvoogd meer dan eens tot zijn ergernis gezien.

En ook hietgeen verhef hij zijn stem.

Op een Sabbat begeeft hij zich met zijn gevolg naar de Tyrische vischmarkt.

Niet tot de verkoopters richt hij ditmaal zijn woord.

Die heidensche Feniciërs kennen 's HEEREN wet toch niet.

Tot de aanzienlijken, de edelen van Juda, die met het slechte voorbeeld dat zij geven aan het volk, dubbel schuldig staan, wendt hij zich. En ernstig klinkt zijn verwijt tot hen op de markt: "Wat voor een boos ding is dit, dat gij doet, en ontheiligt den Sabbatdag! Den niet uwe vaderen alzo, en onze God bracht al dit kwaad over ons en over deze stad? En gijlieden maakt de gramscap nog meer over Israël, ontheiligende den Sabbat."

In dit zijn woord herinnert Nehemia aan de edelen van Juda, hoe eens in dagen van diep verval, ten tijde van Jeremia, ook in Jeruzalem markt was gehouden (Jer. 17) en hoe mede om deze zonde de ellende van de ballingschap, de rampen ook van later tijd, over Israël waren gekomen. En instee van thans den Heere te gehoorzamen, doen zij Zijn toorn nog heviger ontbranden door hun Sabbatontheyliging.

Maar de burgers lieten hem praten.

Den volgende Sabbat was de Tyrische vischmarkt in Jeruzalem niet minder druk bezocht.

Dan, Nehemia is niet alleen een man van het woord maar ook van de daad.

Waar woorden niet baten; waar het zedelijk middel van geuitgen, vermanen en verwijten onwerkzaam blijkt, maakt hij gebruik van zijn macht om door dwangmiddelen verdere ontheilging van den Rustdag te verhinderen.

Toen de bewoners van het land toch voortgingen vóór het einde van den Sabbat met hun koopwaren naar Jeruzalem te komen, heeft hij er op zekeren dag maatregelen tegen genomen.

Als op een Vrijdag, "de poorten van Jeruzalem schaduw gaven," d. w. z. toen het in die poorten donker werd omdat de zon er niet meer in scheen; dus toen de dag daalde, al was de zon dan ook nog niet geheel ondergegaan; alzoog nog vóór het aanbreken van den Sabbat, gaf de landvoogd bevel, dat de deuren der stadspoorten zouden gesloten worden. Zij mochten zo lang de Sabbat duurde geopend voor wie uit of in gingen, doch al wie daarbij koopwaren met zich voerden moesten geweerd. En om zeker te zijn dat zijn bevel stipt zou worden nageleefd, plaatste Nehemia eenige jonge mannen uit zijn gevolg bij de poorten.

Weer komen de menschen van het land, met dezen maatregel nog onbekend, op den laten Zaterdagmiddag, nog vóór de Sabbat geëindigd is, met hun koopwaren voor de poorten.

Zij worden geweerd.

Teruggaan willen zij niet. Binnenkomen kunnen zij niet.

Zij brengen den nacht door vóór de stad. Doch zij gaven het zoo spoedig niet op.

Nog een paar achtereenlopende Sabbaten had men telkens te Jeruzalem het zondeling schouwspel, van de met hun transport levensmiddelen onder den stadsmuur, kampeerende buitenlui.

Maar Nehemia, de landvoogd bleek onwrikbaar.

Hij dreigde hen gevangen te laten nemen, als ze weer op den laten Sabbat met hun koopwaren kwamen aanzetten.

Van dien tijd af kwamen zij niet meer op den Sabbat.

Levielen moesten voortaan, op bevel van den landvoogd, na zich voor de religieuze taak der bewaking van de Sabbatrust telkens ook uitwendig te hebben gereinigd, met de gewone portiers Jeruzalems poorten tegen Sabbatschendende kooplieden bewaken.

Dit verhaal van Nehemia's maatregelen tegen Sabbatontheyliging, ons bewaard in het 13e hoofdstuk van het naar hem genoemde bijbelboek, is van niet gering belang voor onze kennis van den Israëlitischen Sabbat na de ballingschap.

Het verhaal speelt in de tweede helft van de 5e eeuw voor Christus.

In hoofdstuk 13:6, waar Nehemia zelf vertelt, dat zijn reis naar Artahsasta in het 32e jaar van dien koning plaats greep, hebben wij zelfs een meer bepaalde datum. Volgens de geschiedkundigen valt dat 32e jaar in 433 voor Chr. En wij nu het verblijf van den landvoogd bij den koning, zooals wij uit vs 6 weten, maar kort heeft geduurd, moet Nehemia's reformatie op het stuk van den Sabbat niet veel later hebben plaats gehad.

Legt men nu naast dit verhaal uit 433 v. Chr. de berichten der Evangelien omtrent den Israëlitischen Sabbat uit de eerste tienden jaren onzer tijdsrekening, dan vindt men een aanmerkelijk verschil op het stuk der praktijk van den Rustdag in Israels tweede periode.

Wij staan hier voor een ontwikkeling van ongeveer vier eeuwen, die echter, zooals wij straks zullen zien, verre van normaal is geweest.

Herinneren wij ons nog eens de idee van den Israëlitischen Sabbat, zooals die reeds vóór de ballingschap door de vromen in Israël, op grond van Gods bijzondere openbaring, verstaan werd.

En dan verstand men toen reeds in Israël, dat men op den zevenden dag geen werk mocht doen, — allereerst omdat de HEERE dit verbod. Maar ook omdat men als mensche in dit "een dag rusten na zes dagen van arbeid" zijn God moest navolgen; als mensche in dit "een dag rusten na zes dagen van arbeid" zoowel tijd voor den eeredienst als herstelling van verbruikte arbeidskracht moest vinden. Maar ook omdat men als Israëliet moest denken aan de verlossing van het slavenwerk in Egypte; als Israëliet in dat zich volstrekt onthouden van alle aardse werk een teken moest zien dat scheiding maakte tusschen Gods volk en de wereld, en tevens aanduidde de ruste der eeuwigheid, die eens het deel van al Gods volk zou wezen.

Zien wij nu op het Israël na de ballingschap, dan kan men zeker niet zeggen, dat bij de geslachten, die uit Babel terug waren gekomen, de Sabbatgedachte geheel was. Hetzelfde boek Nehemia toch verhaalt ons, om iets te noemen, hoe Esra, de Schriftgeleerde aan de gemeente het boek

der Wet van Mozes voorlas en dat daarna het loofhutenfeest werd gevierd op een wijze als sedert de dagen van Jozua den zoon van Nun niet geschied was (Nehemia 8:18). Maar ook, hoe eenige dagen later heel het volk, na den eisch van 's HEEREN Wet te hebben vernomen, onder vasten en rouw, belijdenis van zijn zonden doet (h 9) en na zich te hebben afgescheiden van alle vreemden (h 9:2); van de volken der landen, tot Gods Wet (h 10:28), "in den vloek en in den eed kwam, dat zij zouden wandelen in de Wet Gods, die gegeven is door de hand van den knecht Gods, Mozes; en dat zij zouden houden en dat zij zouden doen al de geboden des HEEREN, onzes Heeren, en Zijne rechten en Zijne inzettingen", (vs 29). En dan verhaalt Nehemia verder hoe het volk bij deze verbondsvernieuwing ook beloofde: dat zij van de volkeren des lands, die hun waren en alle koren op den Sabbatdag ten verkoop brengen, niet zouden koopen op een Sabbat of op een heiligen dag (Neh. 10:31).

De Sabbatgedachte, door Esra den Schriftgeleerde weer gewekt, leefde dus ook in de eerste tijden na de ballingschap nog wel onder het volk. Ziet men echter op wat ons in Nehemia 13 van de Sabbatpraktijk wordt verhaald, dan blijkt, dat ook bij het herstelde Israël de overeenstemming tusschen theorie en praktijk te wenschen overliet.

Let men nu op de omstandigheden, waarin de toenmalige Joden, de nakomelingen zoowel van hen die weggevoerd, als zij die uit Babel teruggekeerd waren, in Jeruzalem en Juda verkeerden, dan laat zich dit wel niet goedpraten, maar toch verklaren.

Deze Joden toch woonden in het land niet alleen. Wij hebben boven gezien, dat er zelfs Tyriërs in Jeruzalem woonden (Neh. 13:16); en in de zoo even aangehaalde plaatsen lezen wij van de "vreemden" en "de volkeren der landen." De gemeente te Jeruzalem en de kleine landstreek rondom de stad, leefde te midden van een heidensche omgeving.

Er bestond dus meer dan denkbeeldig gevaar, dat de kleine kolonie, staatkundig afhankelijk van de groote Perzische monarchie, sociaal in zeer ongunstige verhoudingen, zich zou aanpassen aan de stammen en volken in wier midden zij zich had gevestigd. Van de in het buitenland, vooral in Babylonië, levende stamverwanten, was al evenmin als van de gemengde bevolking in Galilea, en het over-Jordaanse voor het behoud der nationaliteit veel te wachten.

Het verhaal van de Sabbatpraktijk uit Nehemia 13, in het begin van dit artikel, is dan ook een proeve van zulk een aanpassing aan het heidendom.

Maar zoo verstaat ge dan ook, wat groot gevaar Israël toen liep om zijn nationaliteit te verliezen; zich op te lossen onder de volkeren.

God heeft dit verhoed.

Indien dat toch ware geschied, zou met Israël de ware religie, de Kerke Gods van de aarde verdwenen zijn; want de zaligheid is uit de Joden (Joh. 4:22).

En dat nu Israels religie ook toen niet is ondergegaan; dat straks Jeruzalem zulk een invloed heeft kunnen oefenen, dat ook de buitenlandsche Joden en de gemengde bevolking van Galilea en het Overjordanse Joden zijn gebleven — daarvoor komt in den middelen weg onze dank toe aan een Esra en Nehemia.

Ze hebben Israël voor de menschheid behouden.

Esra, de Schriftgeleerde, toch heeft door zijn prediking van de Wet aan Israël weer geleerd wat zijn moet, wat 's Heeren wil voor Zijn volk is. Na Nehemia heeft, ook toen bij het grootste deel des volks de echte godsvrucht en de heilige liefde, die een vrucht is van het oprecht geloof, ontbrak, zijn magistraat gezag gebruikt om aan de geboden der Wet kracht bij te zetten.

Hoe, zij het dan ook niet in den weg van zedelijk overreding, maar van dwang, door hem Israels Sabbat is gereed, leert ons het merkwaardig verhaal daaromtrent uit Nehemia 13.

"Van dien tijd af kwamen zij niet op den Sabbat" — staat er, naar wij zagen, van de kramers en kooplieden uit Juda, in het 21e vers van dit hoofdstuk te lezen.

Die geen vreemdeling is in het menschelijk zieleleven verstaat wat er in de gemeederen van die kramers en kooplieden uit Juda, en ook in die van de kooplustige burgers uit Jeruzalem, bij dit gedwongen Sabbathouden, moet zijn ongemeen. Maar toch Jeruzalem en Juda heeft voortaan den Sabbat gehouden.

Sedert 433 n. Chr. zullen Jodendom en Sabbat van elkander onafscheidelijk zijn.

Maar, al heeft dit ook zeker niet in de bedoeling van Esra en Nehemia gelegen,

het met den sterken arm der Overheid doorzetten van het Rustdag-houden, hoe noodig op zich zelf ook, heeft er toe geleid, dat de Sabbatsviering bij de groote meerderheid der Joden, evenals bij die "kramers en kooplieden uit Juda", meer een zaak van dwang dan van vrijwilligheid werd.

En daarbij kon het van de andere zijde niet uitblijven, dat geestverwanten van Esra en Nehemia, de partij der "vromen," die langzamerhand opkwam, zich op hun ijerig en streng Sabbat vieren, als op een "goed werk" al meer lieten voortstaan. Iets wat er niet weinig toe bijdroeg, om straks in de uitwendige naleving van het gebod der wet, ook al ontbrak de gezindheid der heilige liefde, reeds zijn vervulling te zien.

In dit nomistisch of wettisch karakter dat de Joodsche vroomheid in het algemeen al meer kenmerkte, ligt dan ook het eigenaardige van den Israëlitischen Sabbat na de ballingschap.

De omstandigheden hebben meegewerkt om deze wettische Sabbatviering al dieper wortelen te doen schieten in het Joodsche leven.

Met name geldt dit van de religieus-ervolgving onder Antiochus Epifanes. Toen toch de Joden sedert Alexander den Groote van de Perzische onder de Griekse heerschappij waren gekomen en daarna sedert Alexander's dood in 333 v. Chr., onder het huis der Ptolemeën, welks stamvader Ptolemeüs I van uit zijn nieuw gestichte hoofdstad Alexandrie over Egypte heerschte, kwamen zij eindelijk onder het huis der Seleuciden, welks stamvader van uit Antiochie aan de Orontes, Syrië beheerschte.

Onder Antiochus Epifanes nu, den Syrischen koning van Griekchen bloede, die van 175—164 v. Chr. regeerde, brak over Juda en Jeruzalem een ware religieus-ervolgving uit.

Het ging er toen weer om of de Joodsche religie zou blijven bestaan, dan wel op de aarde vernietigd worden; of het Jodendom met zijn eigen zeden en gebruiken, zijn Wet en zijn Tempel, zou blijven voortleven, dan wel verzwolgen worden door den machtigen stroom van het Griekse leven, die sedert Alexander, zich gestort had over de volkeren van het Oosten. En het gevaar was des te grooter, wijl zelfs in Jeruzalem, reeds in de dagen der Ptolemeën, naast en tegenover de partij der nationalisten, der "vromen," die vasthoudend aan de wet en de voorvaderlijke zeden, en gekant tegen alle aanraking met de heidenen, zich een partij onder de Joden gevormd had van wereldschgezinde Grieken-vrienden.

Het zou ons te ver van ons onderwerp afvoeren indien wij van deze religieus-ervolgving — o. a. in de boeken der Makkabeën uitvoerig verhaald — al de bijzonderheden mededeelden.

Daarom zij hier slechts even herinnerd aan de poging om Jeruzalem te "ver-griekchen", beproefd door een van Antiochus' creaturen, den Hoogepriester Jason, met zijn worstelperk, waarin de Joodsche jongelingschap zich naar Griekse wijze moest oefenen en waarnaar priesters, weglopend van het altaar, dan gingen kijken. Aan het bloedbad in de straten van Jeruzalem, aangericht door Antiochus zelf, gevolgd door zijn berooving van den tempel, waarbij een andere hoogepriester, Menelaüs, laaghartig genoeg was hem den weg te wijzen. Herinnerd vooral aan wat twee jaren later gebeurde, toen de koning, vertoerd omdat hij in Egypte voor de macht der Romeinen had moeten bukken, zijn booze luim aan de Joden deed ondervinden. Zelf doormarcheerend, aan het hoofd van zijn leger, naar Antiochie, zond hij zijn generaal Apollonius met een deel der troepen naar Jeruzalem. Op een Sabbat, toen de "vromen" schier geen weerstand durfden bieden, werd opnieuw in de straten een bloedbad aangericht; werden huizen verbrand; een deel van de stadsmuren omvergerukt.

Dan, het ergste moest nog komen.

In 167 zond de koning uit Antiochie bevel, dat de Sabbat en de feesten niet meer mochten gevierd; geen besnijdenis meer verricht; Jehovah's tempel verontreinigd en gewijd moest aan Zeus Olympius. In December van dat jaar werd op een klein heidensch altaar — "de gruwel der verwoesting" zoo als het in Makk. 1:54 en Daniel 11:31 en 12:11 heet — geplaatst op 's HEEREN brandofferaltaar, een zwijn, het gewone offerdier voor den Olympischen Zeus, geofferd. Moeders, die haar kinderen hadden laten besnijden, werden met de lijkes der kinderen om den hals, door de soldaten van de stadsmuren te pletter geworpen.

Dat toen Antiochus' boos opzet niet is gelukt; dat het Jodendom niet is vernietigd;

is in den middelen weg te danken aan de partij der "vromen," aan wier hoofd zich de oude Jeruzalemsche priester uit Modin met "zijn vijf zonen" stelde. Mattathias en, na diens dood in 166, zijn beide zonen Judas "de Makkabeër" d. i. de hamer, de eigenlijke held van den opstand, en in zijn doen "ge-lijk een leeuw en als een jonge leeuw, die losbruit op zijn prooi" (1 Makk. 3:4), bijgestaan door zijn ouderen broeder Simon "een man des raads" (2:65), hebben hun vaderland en volk en daarmee de religie gereed.

In December van 165 n. Chr., juist drie jaren nadat het zwijneoffer in Jeruzalem's tempel aan Zeus was gebracht, werd onder Judas den Makkabeër, hoewel de Syrische troepen den burch nog bezet hielden, het heiligdom gereinigd en hersteld, het ont-wijde brandofferaltaar vernieuwd en 's HEEREN huis op nieuw ingewijd. Een feit door de Joden ieder jaar op het feest der vernieu-wing des tempels herdacht. (Joh. 10:22).

Wordt het bezit van een zaak des te hooger gewaardeerd wanneer men ze tijdelijk heeft moeten missen, ook Israël waar-deerde door de Syrische vervolging zijn Sabbat des te hooger. De "vromen" hadden hem voor hun volk gereed. Hun invloed op de Joodsche religie zou voortaan beslissend zijn en daardoor ook wat men "Sabbatisme" noemt, al dieper indringen het Joodsche volksleven. 't Was maar niet bijkomstig geweest, dat in den eersten tijd van den opstand tegen de Syriërs een duizendtal van Mattathias aanhangers, toen zij, op een Sabbat, door de soldaten in hun schuilhoeken werden aangevallen, zich met vrouwen en kinderen liever weer-loos lieten slachten, dan zich te verdedigen. (1 Makk. 2:38). Niet bijkomstig, dat andere hunner geestverwanten, in speloken saingekomen om heimelijk den Sabbat te vieren, na aan den vijand te zijn verraden, zich daar zonder een poging tot redding te wagen lieten verbranden, "omdat zij voor zelfverdediging zich wachten uit eerbied voor den zeer heiligen dag" (2 Makk. 6:11). Zeker getuigt het van het gezond verstand van Mattathias, dat hij in zijn krijt toen als regel stelde, dat men zich voortaan op den Sabbat althans verdedigen zou; doch moeilijk kan ontkenen, dat het zich liever lijdelijk laten slachten en verbranden, dan zich op den Sabbat verdedigen, een consequentie zijner naieve volgers was uit zijn eigen beginsel.

En naar dit beginsel der wettische vroomheid en daarmee verbonden Sabbatisme heeft, sedert zij onder den Hoogepriester en Vorst Johannes Hyrkānus I (135—105) betekenis kreeg, de partij der Farizeën gewerkt.

De Farizeën zijn de legitieme opvolgers van de "vromen" uit de dagen van Mattathias en Judas. Meer een richting dan een partij, staan zij op politiek gebied, door de veranderde tijdsomstandigheden, niet als hun voorgangers tegen de Grieken-vrienden, maar als de democraten tegenover de Sadduceen, de aanhangers der priester-aristocratie.

Doch de tegenstelling ligt ook nog op ander gebied.

Sedert de religie almeer in het doen van de Wet, in dat Moralisme hetwelk vooral nadruk legt op het uitwendig handelen, opging, kwam het er op aan ook in bijzonderheden te bepalen wat mocht en vooral wat niet mocht. De Wet des Heeren, zooals wij die in het O. Testament hebben, spreekt slechts beginselen uit en geeft b. v. voor den Sabbat, naar wij zagen, slechts enkele gevallen aan van wat niet mocht. Zij wil richtsnoer zijn van het willen, maar laat voor het handelen veel over aan de vrije uiting van het zijn God liefhebbend hart. Doch voor de "wettische" richting was dit niet voldoende. En toen zijn de "Schriftgeleerden", opgekomen met en na Esra, aan het werk getogen en hebben met hun bepalingen en inzettingen een "omtuining" gemaakt om de Wet. Met deze omtuining was het leven tot in de kleinste bijzonderheden afgeperkt, bepaald, geregeld. Terwijl nu de Farizeën aan deze bepalingen der traditie of overlevering bij hun volksoepvoeding de hand hielden; zulk een leven, onder de Wet als noodzakelijk ter zaligheid stelden; verwierpen de Sadduceen, en dat zeker niet omdat hun vroomheid zooveel dieper was, heel deze toevoeging aan de geschreven Wet.

Met name op het stuk van wat alzoop op den Sabbat niet mocht, hebben de Schriftgeleerden bepalingen gemaakt.

Het korte verbod uit Exodus 20:10: "dan zult gij geen werk (melacha) doen", scheen hun veel te ruim. Er diende eens en voor goed bepaald te worden welk werk verboden was; dan toch wist men eerst waaraan men zich te houden had.

Na veel wikken en wegen is toen vast-